

BÁBMŰVÉS Z

SZAKMAISMERTETŐ INFORMÁCIÓS MAPPA

Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program
(HEFOP) 1.2 intézkedés

„Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat fejlesztése”

BÁBMŰVÉSZ

Feladatok és tevékenységek

A szakma kialakulása

Kevesen tudják, hogy a hinduk eposza, a Mahabharata már 400 évvel Krisztus születése előtt említi a mechanikai szerkezettel mozgó bábukat és Herodot történelemíró tollából is maradt fenn írásos emlék az egyiptomi vándor bábszínházakról.

A marionette, vagyis bábu, tulajdonképpen a Mária név kicsinyítése. A misztériumi játékok betiltása után az apró Mária szobrok, mint mozgó bábuk szerepeltek ünnepi játékokon., például Mária menybemenetelének napján és ennek folytatásaként jelentek meg a ma is népszerű Betlehemes játékok.

Olaszországban az 1700-as évek végéig virágkorát élte a bábszínház és azt is számon tartják, hogy a gyermek Goethére mély hatást tett egy Frankfurtban látott Faust bábelőadás. A modernebb időkben alapítottak közül George Sand bábszínháza érdemel említést.

Az 1800-as években Magyarország észak nyugati vármegyéiben cseh és morva bábjátékosok különböző darabokat adtak elő, többnyire tót nyelven. Később, több generációs bábjátékos családok szereztek maguknak hírnevet. Például Konguth Salamoné, akinek az első vásári mutatványos engedélye 1897-ből származik. A család az 1910-es években telepedett le Magyarországon, majd Keményre magyarosították nevüket. 1926-ban nyílt meg az első állandó bábszínházuk a Népligetben. Az unoka, ifjabb Kemény Henrik már gyermekként is intenzíven érdeklődött a szakma iránt. Első Vitéz László figuráját 9 évesen faragta. Később ő vitte tovább a családi hagyományt. Kemény Henrik nevéhez fűződik a tévés bábok megjelenése is, például Hakapeszi Maki, a Zsebtévé hőse, akinek nem csak mozgatását, végezte a bábművész, de hangját is kölcsönözte. A bábok és a darabok is öröklődtek. Egyaránt játszottak kesztyűs bábbal és marionett figurával, a színpad alkalmas volt mindkettő előadására.

A családi vállalkozásból az édesanya is kivette a részét. Ő varrta a bábok ruháját, míg Kemény Henrik két testvére, Mátyás és Kati, az előadások technikai részében segítettek. A leghíresebb figura, melyről a családot ismerhetjük, Vitéz László alakja.

Bár a számítógépes animációs filmek korszakát éljük, a bábjáték ma is kedvelt műfaj. Talán az is erre utal, hogy a játékboltokban egyre több bábu kapható, kezdve a kesztyű báboktól a fonalon mozgathatókig. A bábu ma már nemcsak a színházé, játék is, terápiás eszköz vagy díszítő elem.

Melyek a jellemző feladatok, tevékenységek ebben a szakmában?

Hagyományos értelemben a bábszínház a színpadi ábrázolás egy módja, amelyben a drámai cselekményt dróton, fonalon, vagy bonyolultabb mechanikai szerkezetekkel mozgatott bábok adják elő, a szöveget pedig a kulisszák mögött a színészek mondják. Gyakran hasbeszélők adták elő – szabadtéren - a bábjeleneteket.

Mint sok más műfaj, ez is átalakult. Ma már gyakran együtt jelenik meg a színpadon a báb és életre keltője, a színész. A gyerekeket ez nem zavarja, az ő gondolkodásukban a bábu ettől még saját életet él. A bábszínész pedig teljes valójában mutathatja meg önmagát.

Nézzük meg mi a dolga egy bábszínésznek. Először is elemzi a szerepet és a szituációt, ahhoz hogy jól használja a bábjátékban előforduló jeleket, jelképeket, különös tekintettel a bábu, a színpadtechnika (szcenika) és az anyagszerűség összefüggéseire. Néha a bábmozgatás speciális technikák alkalmazásával történik.

Folyamatosan bővíti ismereteit a különböző bábtechnikákról és bábos mechanizmusokról. Képes együtt dolgozni a többi színésszel, ill. több figurát is képes egy előadásban belül megformázni.

Nem könnyű feladatok az imént bemutatottak. Ki ne szeretne a legelső lenni, ha már a színpadon van? Itt nem csak a többiekkel, de a bábuval is meg kell osztani a dicsőséget.

Előfordul, hogy a bábszínész maga is hozzájárul a bábu készítéséhez, vagy maga készíti a bábukat. Például Szabó Zsuzsa bábművész csodát teremt, varázsol - saját készítésű bábjaiba lehel életet; egy személyben tündér és gonosz banya, méla királyfi. A bábkészítés további feladatokat jelent, például: konzultál a bábjátékban együttműködőkkel, műhelyrajzot készít, beszerzi a szükséges anyagokat és próbaszériát és/vagy mesterdarabot készít, továbbá jelmezt is készíthet.

Milyen anyagokkal, eszközökkel kell dolgoznia?

Talán nem túlzás azt állítani, hogy a bábszínész fő eszköze saját személyisége, tehetsége. De ezen kívül dolgoznia kell a bábuval és valószínűleg sok más kellékkal, ruhákkal, tárgyakkal, zenei eszközökkel.

Munkája során a világítás és a hangtechnika eszközei is komoly szerepet játszanak. A vándorbábszínházak esetében gyakran a kül- és beltéri előadások színpadának felállításában is segédkezik.

Hol végzi a munkáját?

A munka nagy része belső, színházi környezetben zajlik. De egyre gyakoribbak a kültéri előadások is, különböző eseményeken. Nem csak gyereknapon, de például a Budapesti Búcsú vagy más rendezvények alkalmával is az utcán, nappali fényben kell elvarázsolni a közönséget.

A külső helyszíneken való előadás másfajta kihívást jelent. Nincs öltöző, nincs függöny, nincs hová visszavonulni. A pihenés időszakában is rivaldafényben áll a művész. A legkülönbözőbb, kisebb és nagyobb méretű eszközöket is mozgatni kell, amíg a fellépés helye, a színpad összeáll. Ez már korántsem jelenti a tradicionális emelvényt, sok ötletes, innovatív megoldást láthattunk már.

Munkája során kikkel kerül kapcsolatba, kikkel van dolga?

Minden előadóművész legfontosabb kapcsolata a közönség. Számukra készül az előadás, ők adják a visszajelzést. Bár a közönség és a szakmabeliek véleménye nem feltétlenül egyezik, a bábszínész számára talán mégis ez előbbi a fontosabb. A közönség minden előadáson jelen van, a véleményét nem lehet figyelmen kívül hagyni. Az adott produkcióban résztvevő kollégákkal való kapcsolat szintén létfontosságú. Harmonikus, együttműködő kapcsolat nélkül nehéz sikerre vinni a darabot. A megrendelőkkel is kapcsolatba kerülhet, elsősorban akkor, ha maga vezeti a bábszínházat és szervezi a fellépéseket. Mivel a bábszínész is pénzből él, ezek a kapcsolatok rendkívül fontosak. Neki is el kell tudni adnia önmagát és termékét, az előadást.

Követelmények

Milyen fizikai igénybevétellel, megterheléssel jár a munkavégzés?

A bábszínész sokat mozog és előfordul, hogy kényelmetlen testhelyzetben kell dolgoznia. A munka rendje sem szokványos, sok bábelőadás délután vagy este kezdődik, amikor mások már befejezték a munkát és el tudják vinni a gyerekeiket a bábszínházba. Gyakoriak az utazások is, többnyire belföldön, néha külföldön is turnéznak. Ezért előfordul a rendszertelen munkavégzés, túlterhelt időszakok, éjszakába nyúló munkanapok, amelyek váltakoznak a csendes, előadás nélküli évadközi szünetekkel. A pszichikai terhelés itt a lámpalázra vonatkozik, amelyet minden művész átél az előadások előtt. De a sikertelen előadás vagy a megrendelések, felkérések hiánya is terhelő lehet.

Milyen környezeti ártalmakkal, hátrányokkal járhat a szakma gyakorlása?

Ebben a szakmában nincsenek környezeti ártalmak, talán a külszíni előadás során az időjárás viszontagságait említhetnénk, azok közül is inkább a hőséget.

Az előadások előtti stressz lehet megterhelő, de ezt bőven kárpótolja siker.

Az előadóművész munkájában sok az öröm. Megéli azt, hogy egész teremnyi gyermek nevet, ragyog az elragadtatástól és ez feledteti a fáradtságos felkészülést.

Milyen egészségügyi követelményeket támaszt ez a szakma?

Fontos tudni, hogy minden foglalkozásnak szigorú egészségügyi alkalmassági feltételei vannak.

A fontosabb szempontok közül néhányat kiemelünk, tájékoztató jelleggel:

- jó látás,
- teljes látótér és térlátás,
- ép hallás,
- jó beszélőképesség,
- karok, kezek, ujjak fokozott használata,

- fokozott figyelem,
- együttműködés.

A foglalkozás gyakorlása során felmerülő kockázati tényezők:

- érzelmi megterhelés,
- váltakozó munkahely, gyakori utazás,
- túlmunka, nyújtott műszak.

Milyen egyéb tulajdonságok megléte kedvező ebben a szakmában?

A bábművész sokoldalú és innovatív tehetség. Már említettük fejlett mozgáskészségét, zenei képességeit, jó szóbeli kifejezőképességét. A kellemes hang kincset jelent ebben a szakmában is.

De némi rajzolási, festési tehetség is szükséges, hiszen ha nem is maga tervezi, de részt vesz a bábok létrehozásának folyamatában. Fogékony a művészetek iránt, jó ízlése van és folyamatosan csiszolja azt.

A színpadon való szereplés az önkifejezés készségét is feltételezi, fontos, hogy átérezze és kimutassa az érzéseket, sőt a báb mozgatásával is érzéseket fejez ki oly módon, hogy az mások számára is érthető és érzéseket kelt. Jelentős összpontosítást igényel az alkotás létrehozása. Nem csak jó forgatókönyv, sztori kell hozzá, de a térbeli megjelenítés is erőfeszítést igényel. A jó tér- és formaészlelés, a szem-kéz koordináció magas szintje szintén fontos tulajdonságok. Az emlékezetnek is fontos szerep jut. Aki maga ír bábjátékot, sok jelenetet les el az életből vagy visszaemlékszik ötletekre, helyzetekre, olvasmányokra. A munka megköveteli az innovációt is. Egy idő után még a legkedveltebb bábszereplő is veszít vonzerejéből, mindig valami újat kell kitalálni. A sablonosság sikertelenséghez vezethet.

A bábművész ritkán dolgozik egyedül. Ezért fontosak azok a tulajdonságok, amelyek az együttműködést segítik elő. A sikerhez ugyanakkor szükség van üzleti érzékre, a helyzetek gyors felismerésére és a hozzájuk való alkalmazkodásra, a reklám tervezésére és megvalósítására. Nem elég tehetségesnek és kiválónak lenni, hanem el kell érni, hogy ezt minél többen észrevegyék.

Milyen tantárgyakban kell jó eredményt elérni ehhez a szakmához?

Sok olyan tantárgy van, amelyből a jövőbeni bábművésznek jónak kell lennie.

Ilyenek például, a magyar nyelv és irodalom, az ének-zene, a rajz és művészettörténet, történelem (ötleteket meríthet belőle) a technika, idegen nyelvek (külföldi előadásokhoz) és nem utolsósorban a testnevelés.

Nem kell feltétlenül jó tanulónak lennie, de előnyös lehet, ha már az általános iskolai tanulmányok alatt is részt vesz egy művészi csoport munkájában.

Milyen érdeklődési kör a legelőnyösebb ebben a szakmában?

A széles érdeklődési kör és a nyitottság, kíváncsiság a világ eseményei iránt nagyon fontosak ebben a foglalkozásban. Bábjáték nem csak gyerekekhez szólhat, ismertek a politikai élet szereplőit utánozó bábok is.

A sikerhez nagyon fontos az is, hogy oda tud figyelni másokra és jól tájékozódik az érzelmek keltésének bonyolult „vegyművészetében”. Ez azt jelenti, hogy foglalkoznia kell az emberi tulajdonságokkal, az érdeklődéssel, érzelmek kifejezésével és befolyásolásával, a különböző életkorok sajátosságaival. Azzal is tisztában kell lennie, hogy ő maga milyen látványt és benyomást kelt egy szerepben.

A bábművész szeret tárgyakat készíteni, keresi és kedveli a praktikus megoldásokat, de nem ijed meg a bonyolultabbaktól sem. Vonzzák az iparművészeti alkotások, általános műveltsége kiterjed ezekre a területekre.

Nem lehet közömbös a zene és táncművészet iránt sem. Ismernie kell az új és régi stílusokat, hogy a darabhoz megfelelő és a közönség tetszését elnyerő zenei aláfestést találjon a darabokhoz.

Szakképzés

A bábművész **képzés célja** olyan színészi, pszichológiai, pedagógiai tehetséggel és kultúrával rendelkező szakemberek képzése, akik bábszínészi munkakörben igényes és önálló feladatok megoldására alkalmasak, továbbá a közművelődés terén amatőr bábosok

oktatására, vezetésére képesek. Átfogó bábművészeti, színházi, művelődéstörténeti és zenei ismeretekkel bírnak.

Előképzettség

A képzés folyhat iskolarendszerű és iskolarendszeren kívüli képzésben egyaránt. A vizsgakövetelmények mindkét esetben megegyeznek. A képzésben való részvétel előfeltétele érettségi bizonyítvány megléte, szakmai előképzettség nem szükséges.

Képzési idő

A középfokú képzés 60 százalékában gyakorlati képzés folyik. A képzés időtartama képző intézménytől függően változó. Iskolarendszerű képzésben a képzés időtartama 3 év.

A szakképzés elméleti és gyakorlati tárgyai

Általános esztétika, Pszichológia, Művészettörténet, Zeneirodalom-zenetörténet, Szolfézs- és zeneelmélet, Dráma- és színháztörténet, Bábtörténet, Magyar bábtörténet, Színházesztétika, Műfajelmélet és bábdramaturgia, Színészmesterség, Beszéd, Hangképzés, Bábmozgatás, Bábszínészet, Bábműhely-gyakorlat, Tánc, Pantomim.

A szakképesítés vizsgakövetelménye

Egyéni vizsgázó estében a vizsgázónak rendelkeznie kell színháznál vagy egy neves mester mellett eltöltött legalább 3 éves színházi gyakorlattal, melyet szakvélemény tanúsít. A jelöltnek önálló vizsgadolgozatot kell készítenie az alábbi témakörökből választva, amelyet a gyakorlati vizsga előtt 15 nappal kell benyújtania: egy darab vagy előadás elemzése, egy mese önálló dramatizálása.

A jelölt a vizsgadolgozatát (tanári konzultációval) önállóan készíti el. A választható vizsgadolgozat témaköreit, a vizsgát szervező intézmény állítja össze.

A vizsga anyaga a vizsgabizottság által az alaptechnikákra kiadott egy-egy jelenet bemutatása. A vizsgát szervező intézmény a témaköröket a vizsgát megelőző 6 hónappal korábban megküldi. A jelölt legyen képes a vizsgát szervező intézmény által összeállított ajánlási listából választva az alábbiakban felsoroltakból egyet előadni: Marionett technika bemutatása, Pálcás technika, Kesztyűs (zsákbáb) technika, Bunraku-technika, Szóló játék vagy három személyes játék külön énekes és zenész segítségével, Árnyjáték-technika (kínai vagy indonéz típus), Rövid mitológiai vagy ballada-jelenet lehetőleg átváltozás-

trükkal történő (vízió vagy groteszk poén) megjelenítése. A jelölt a szólójáték bemutatásánál használhat kellékeladó segédet, saját maga vágta, szerkesztette gépzenei anyagot vagy élőhangot.

Szakképzésben résztvevők esetében a szakmai vizsga írásbeli, szóbeli és gyakorlati vizsgarészekből áll. Az írásbeli vizsga feladatait a szakmai képzés tantárgyai és témakörei alapján a szakmai vizsgát szervező intézmény állítja össze. A tételeket a jelölt a vizsgán kapja meg. Az írásbeli vizsga tantárgya: Bábtörténet.

A szóbeli vizsga tantárgyait szintén a vizsgáztató intézmény állítja össze a szakmai képzés tantárgyai és témakörei alapján. A szóbeli vizsga tantárgyai: Dráma- és színháztörténet, Műfajelmélet és bábdramaturgia.

Gyakorlati vizsga: Nyilvános vizsgaelőadás. A vezető tanárok által választott és rendezett záró vizsgajátékon a jelölt komplex módon ad számot felkészültségéről, csoportos és egyéni formában. A jelöltnek ismernie kell a 3 fő irány által adott 5 alap bábmozgatási technika ismeretén túl a forma megszabta játékmódokat.

A bábszínész szakképesítés OKJ azonosító száma: 52 1832 01

Kapcsolódó foglalkozások

Előadóművész,

Segédszínész,

Egyéb előadóművészi foglalkozások,

Egyéb művészeti foglalkozások,

Egyéb kulturális foglalkozások.

Továbbképzési, szakmai lehetőségek

Egyetemi keretek között színész szakon belül indul bábszínész tagozat. A képzési köre lényegesen szélesebb a bábszínész alapeladatainál, hiszen kiterjed az animáció műfajainak elsajátítására és a bábkészítés tanulására is.

A szakmával kapcsolatos további információk részletesen a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet: www.nive.hu honlapján található, Szakképzési dokumentumok címszó alatt.

Szakmai gyakorlat és szakmai továbbképzés az Európai Unióban

Az alábbi honlapon különböző nemzeti és nemzetközi oktatási-képzési pályázati programok találhatók. Így többek között az Európai Bizottság Socrates oktatási és Leonardo da Vinci szakképzési programjai, valamint a felsőoktatásban résztvevők közép-európai CEEPUS programja.

A honlap információt nyújt a felsőoktatási rendszereket támogató Tempus III. és az Erasmus Mundus programokról, valamint az Európai Unió Kutatási és Technológiafejlesztési Keretprogramjának lehetőségeiről.

Elérhetőség: www.tka.hu

Kereseti lehetőségek:

Az egyes foglalkozások átlagkereseti statisztikáját – több évre visszamenőleg – az Állami Foglalkoztatási Szolgálat honlapján teszi közzé, a Statisztika menüpontban (egyéni bérek és keresetek statisztikája).

Elérhetőség: www.afsz.hu

Elhelyezkedési lehetőségekről tájékozódhat az Állami Foglalkoztatási Szolgálat kirendeltségein, a www.afsz.hu internetes elérhetőségen, vagy mobiltelefonon a <http://wap.afsz.hu> linken.

A bábművész foglalkozást bemutató **pályaismertető film** elérhető az Állami Foglalkoztatási Szolgálat www.afsz.hu, valamint a Nemzeti Pályainformációs Központ www.npk.hu, továbbá az e-pálya www.epalya.hu internetes elérhetőségeken.

Kiadja: Foglalkoztatási és Szociális Hivatal
Felelős kiadó: Pirisi Károly főigazgató

Ez a kiadvány az Európai Unió és a Magyar Állam társfinanszírozásával 2005-ben készült. Aktualizálva 2008-ban.
A jelen dokumentum tartalma nem feltétlenül tükrözi az Európai Bizottság a tárgyra vonatkozó hivatalos véleményét.